

ŁUKASZ FLORCZYK

Uniwersytet Opolski, Wydział Teologiczny

<https://orcid.org/0000-0002-4490-3522>

Siedem charyzmatów (Rz 12,6-8) w interpretacji Marcina Lutra i współczesnych biblistów

The Seven Charisms (Rom 12:6-8) as interpreted by Martin Luther and contemporary biblical scholars

Abstract

This article examines the pericope of Romans 12:6-8, in which the apostle Paul lists seven charisms. These spiritual gifts are: prophecy, ministry, teaching, exhortation, generosity, leadership, and mercy. The research process utilized the historical-critical method. To better understand the biblical text, the author consulted not only the works of selected contemporary biblical scholars but also Martin Luther's *Commentary on the Letter to the Romans*. This sixteenth-century German theologian provided many practical tips that result from the proper use of charisms and can be very helpful in combating the contemporary plague of selfishness and in building a civilization of love.

Keywords: Paul, Letter to the Romans, charisms, love, service, Martin Luther.

Abstrakt

W niniejszym artykule została przebadana perykopa Rz 12,6-8, w której apostoł Paweł wymienił siedem charyzmatów. Tymi duchowymi darami są: prorocтво, posługa, nauczanie, napominanie, szczodroblivość, przewodzenie i miłosierdzie. W procesie badawczym została wykorzystana metoda historyczno-krytyczna. W celu lepszego zrozumienia tekstu biblijnego autor sięgnął nie tylko do dzieł wybranych współczesnych biblistów, lecz także do *Komentarza do Listu do Rzymian* autorstwa Marcina Lutra. Ten szesnastowieczny niemiecki teolog podał wiele praktycznych wskazówek, które wynikają z właściwego korzystania z charyzmatów, i mogą być bardzo pomocne w zwalczaniu szerzącej się plagi egoizmu oraz w budowaniu cywilizacji miłości.

Słowa kluczowe: Paweł, List do Rzymian, charyzmaty, miłość, służba, Marcin Luter.

List św. Pawła Apostoła do Rzymian, który składa się z zaledwie szesnastu rozdziałów, miał duży wpływ na kształtowanie się historii myśli chrześcijańskiej. Objaśnianiem tego dzieła zajmowali się m.in.: Orygenes († 254), Jan Chryzostom

(† 407), Augustyn († 430), Cyryl Aleksandryjski († 444) oraz Tomasz z Akwinu († 1274). Powszechnie wiadomo, że wielkim miłośnikiem tego pisma był Marcin Luter (1483–1546), który uważał, że List do Rzymian jest najważniejszą częścią Nowego Testamentu i Ewangelią w najczystszej postaci. M. Luter zachęcał, by codziennie czytać i rozważać to dzieło, by rozsmakować się nim jako chlebem powszednim duszy, a nawet, by znać je na pamięć. Im częściej człowiek będzie miał styczność z tym pismem, tym stanie się ono cenniejsze i będzie jeszcze lepiej smakowało¹. Nic więc dziwnego, że List św. Pawła Apostoła do Rzymian jest nadal skrupulatnie badany przez kolejne generacje biblistów.

List do Rzymian jest dziełem ponadczasowym. Nie da się ukryć, że żyjemy w świecie, w którym jedną z plag jest egoizm. Przeciwieństwem takiej postawy jest proegzystencja oraz miłość i służba względem innych ludzi. Właśnie do takiego zachowania zachęcał apostoł Paweł m.in. w perykopie Rz 12,6-8, w której jest mowa o siedmiu charyzmatach. Te duchowe dary miały nie tyle służyć obdarowanym, co dobru wspólnoty. W niniejszym artykule zostanie przeanalizowany tekst Rz 12,6-8. Na samym początku autor przebadania ten fragment pod kątem literackim. Następne punkty będą zawierały analizę egzegetyczno-teologiczną, która zostanie dokonana w oparciu o komentarz M. Lutra oraz dzieła współczesnych biblistów. Cała procedura badawcza będzie przebiegała według standardów metody historyczno-krytycznej. Celem niniejszego artykułu jest udzielenie odpowiedzi na kilka pytań badawczych: Jak M. Luter interpretował siedem charyzmatów, które zostały wymienione w Rz 12,6-8? Jak owe dary duchowe komentują wybrani współcześni bibliści i czy w swoich dziełach odwołują się do myśli M. Lutra? Czy w nauczaniu tego szesnastowiecznego teologa niemieckiego można odnaleźć jakieś praktyczne wskazówki, które pomogłyby ludziom XXI w. w przezwyciężeniu szerzącej się plagi egoizmu?

1. Analiza literacka perykopy Rz 12,6-8

W Rz 1–11 dominują zagadnienia dogmatyczne. W pozostałych rozdziałach Listu św. Pawła Apostoła do Rzymian przewagę zyskują różnego rodzaju pouczenia (pareneza). Dla Pawła jest jasne, że teologii nie można odrywać od życia i że ma ona praktyczne implikacje. John Toews zauważył, że M. Luter rozpoczął swoją interpretację drugiej części Listu od stwierdzenia, że apostoł zamierza nauczać chrześcijan etyki². W tej drugiej sekcji Listu można wyodręb-

¹ Marcin Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*. Tłum. zbiorowe. Kraków: Wydawnictwo „Tymber”, 7.

² Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 176; John Toews. 2004. *Romans* (Believers Church Bible Commentary). Scottsdale: Herald Press, 308.

nić kilka jednostek: (1) charakterystykę prawdziwego życia chrześcijańskiego (Rz 12,1–13,14); (2) trudności dotyczące wspólnotę w Rzymie oraz praktyczne pouczenia (Rz 14,11–15,13); (3) zakończenie odwołujące się do osobistych spraw apostoła oraz zawierające dalsze polecenia i pozdrowienia Pawła (Rz 15,14–16,27)³.

Zatem tekst biblijny o siedmiu charyzmatach (Rz 12,6-8), który jest analizowany w niniejszym artykule, przynależy do drugiej części Listu św. Pawła Apostoła do Rzymian. Perykopa Rz 12,4–13,10 stanowi kontynuację zachęty zawartej w Rz 12,3. Ten fragment Listu wzywa chrześcijan do tego, by tworzyli jedno ciało w Chrystusie (Rz 12,4-5) oraz by otrzymane charyzmaty (Rz 12,6-8) wykorzystywali mądrze i właściwie (Rz 12,6-21) we wspólnocie opartej na miłości (Rz 12,9-13; 13,8-10), w której zło należy zawsze zwyciężać dobrem (Rz 12,14–13,7)⁴.

M. Luter, charakteryzując Rz 12, stwierdził, że w tym rozdziale Paweł pouczył nas, jak należy właściwie oddawać cześć Bogu. Wszyscy wierzący nie muszą już składać w ofierze bydła i pieniędzy (jak to czyniono w czasach Starego Testamentu / pod zakonem), lecz powinni poświęcić się Bogu jako żywa ofiara i uśmiercać swoje żądze. Następnie apostoł wskazał, w jaki sposób chrześcijanie winni pouczać, wygłaszać kazania, panować, usługiwać, dawać, znosić cierpienia, kochać, żyć oraz zachowywać się wobec przyjaciół, nieprzyjaciół i ogólnie wszystkich ludzi. Na koniec tego streszczenia Rz 12 M. Luter zaznaczył, że wiara nie zna odpoczynku⁵.

Tekst o siedmiu charyzmatach (Rz 12,6-8), który jest analizowany w niniejszym artykule, prezentuje się w następujący sposób:

^{12,6} Ἐχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητεῖαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως,

^{12,7} εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ,

^{12,8} εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ μεταδιδούς ἐν ἀπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἰλαρότητι⁶.

^{12,6} Posiadając zatem różne dary według danej nam łaski, jeśli [ktoś ma] dar prorokowania [niech go używa] zgodnie z wiarą,

³ Sławomir Stasiak. 2014. *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian, 1–2 Listu do Koryntian i Listu do Galatów* (Komentarz teologiczno-pastoralny do Biblii Tysiąclecia. Nowy Testament, 2). Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”, 353.

⁴ David Stern. 2008. *Komentarz żydowski do Nowego Testamentu*. Tłum. Aleksandra Czwojdrak. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, 609–610.

⁵ Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 19.

⁶ Eberhard i Erwin Nestle, Barbara i Kurt Aland, Johannes Karavidopoulos, Carlo Martini, Bruce Metzger. 2012. *Novum Testamentum Graece*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 506.

^{12,7} jeśli [dar] służby⁷, niech służy, jeśli [dar] nauczania⁸, niech naucza,
^{12,8} jeśli⁹ [dar] napominania, niech napomina, [jeśli dar] wspomagania, [niech to
 robi] z hojnością, [jeśli ktoś] jest przełożonym¹⁰, [niech to czyni] z gorliwością,
 [a] kto okazuje miłosierdzie, [niech to robi] z radością¹¹.

Autorem powyższej perykopy, jak i całego Listu, jest Paweł (Rz 1,1). Przy pisaniu tego dzieła apostoł korzystał z pomocy swego sekretarza – Tercjusza (Rz 16,22). Paweł przesłał List do członków wspólnoty w Rzymie (Rz 1,7) za pośrednictwem Feby, która była diakonisą Kościoła w Kenchrach (Rz 16,1). Ten port znajdował się w południowej Grecji, nad Morzem Egejskim, i obsługiwał Korynt. Jest to jedna z kilku przesłanek, na podstawie których można wywnioskować, iż List do Rzymian powstał w Koryncie. Najprawdopodobniej apostoł napisał swoje dzieło późną zimą 57 r. (ewentualnie w 56 r. lub w 58 r.). Bibliści uważają, iż miało to miejsce pod koniec trzeciej podróży misyjnej Pawła¹².

Perykopa analizowana w niniejszym artykule (Rz 12,6-8) obejmuje wykaz charyzmatów, które mają służyć budowaniu Kościoła. Tekst ma również formę zachęty do właściwego korzystania z duchowych darów. Badając formę literacką tego fragmentu, warto zwrócić uwagę na imiesłów *echontes* (mając/mający) występujący w w. 6a. Zazwyczaj traktuje się go jako początek nowego zdania, a pojawiającą się po nim listę charyzmatów należy rozumieć w trybie rozkazującym. Niektórzy bibliści (m.in. James Dunn) są zdania, że perykopa Rz 12,6-8 stanowi kontynuację metafory ciała (Rz 12,4-5), a lista duchowych darów jest opisowa i przykładowa. W takim przypadku imiesłów *echontes* byłby powiązany z czasownikiem *esmen* (jesteśmy) z poprzedniego wiersza, a w. 6 stanowiłby kontynuację w. 5¹³.

⁷ W skorygowanym Kodeksie Synajskim oraz w manuskryptach minuskułowych 1241 i 1506 występuje lekcja *ho diakonōn* (part. praes. act. N. sg. m. – „służący”). Najprawdopodobniej chodziło o dostosowanie tej formy do drugiego imiesłowu, który pojawia się w Rz 12,7b.

⁸ W Kodeksie Aleksandryjskim występuje słowo *didaskalian* (Acc. sg. f.), by w ten sposób zharmonizować tę formę z pojawiającym się wcześniej rzeczownikiem *diakonian* (Acc. sg. f.).

⁹ W papirusie P⁴⁶, w oryginalnej wersji Kodeksu z Clermont, w Kodeksie Augiańskim, w Kodeksie Boerneriańskim i w całej tradycji łacińskiej brakuje na początku tego wersetu spójnika *eite*, co znacząco utrudnia lekturę tekstu.

¹⁰ W papirusie P³¹ oraz w Kodeksie Synajskim występuje lekcja *proistanomenos*. Jednak taka forma nie pojawia się w słownikach.

¹¹ Sławomir Stasiak. 2020. *List do Rzymian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 547.

¹² Waldemar Chrostowski. 2021. *Święty Paweł. Na rozdrożach synagogi i Kościoła. Biografia*. Warszawa: Fronda, 452–453; Scott Hahn. 2021. *List do Rzymian. Katolicki komentarz do Pisma Świętego*. Tłum. Aleksander Gomola. Poznań: Wydawnictwo „W drodze”, XVII–XIX.

¹³ Jack Cottrell. 1998. *Romans*. T. 2 (The College Press NIV Commentary). Joplin: College Press Publishing Company, Rz 12,6; Robert Jewett, Roy Kotansky, Eldon Epp. 2006. *Romans. A Commentary on the Book of Romans*. Minneapolis: Fortress Press, 744; Thomas Schreiner. 1998.

Na koniec tej części artykułu warto jeszcze prześledzić strukturę badanej perykopy. Jej schemat można przedstawić w następujący sposób:

(1)	charyzmaty jako owoce Bożej łaskawości	Rz 12,6a
(2)	lista siedmiu charyzmatów	Rz 12,6b-8
	• prorocтво	Rz 12,6b
	• posługa/służba	Rz 12,7a
	• nauczanie	Rz 12,7b
	• napominanie/upominanie	Rz 12,8a
	• udzielanie/szczodrośliwość	Rz 12,8b
	• przewodzenie	Rz 12,8c
	• miłosierdzie	Rz 12,8d

Peter Stuhlmacher podzielił charyzmaty na dwie grupy (działalność prorocka i służba), przy czym nauczanie i napominanie przydzielił do pierwszej z nich. Natomiast J. Dunn zwrócił szczególną uwagę na ostatni dar i stwierdził, że cała ta lista osiąga swój punkt kulminacyjny w charyzmacie okazywania miłosierdzia (zob. Rz 11,30-32)¹⁴.

2. Charyzmaty jako owoce Bożej łaskawości (Rz 12,6a)

Paweł stwierdził, że Bóg udziela wierzącym różnych darów (sg. *charisma*; pl. *charismata*). Można powiedzieć, że każdy z nas został obdarowany, lecz nie wszyscy w taki sam sposób. Niestety M. Luter w swoim komentarzu do Listu do Rzymian nie podał interpretacji w. 6a, lecz od razu przeszedł do wyjaśniania pierwszego charyzmatu, a mianowicie daru prorocтва.

Warto jednak zatrzymać się nad w. 6a i zastanowić się, w jaki sposób współcześni bibliści definiują pojęcie charyzmatu. Scott Hahn i Grant Osborne zauważyli, że w Rz 12 to Bóg Ojciec jest źródłem owych darów, w Ef 4 – Syn Boży, a w 1 Kor 12 – Duch Święty. Mamy zatem do czynienia z *gifts of Trinitarian grace* (darami łaski trynitarniej)¹⁵.

Romans (Baker Exegetical Commentary on the New Testament, 6). Grand Rapids: Baker Books, 654.

¹⁴ James Dunn. 2002. *Romans 9–16* (Word Biblical Commentary, 38B). Dallas: Word, Incorporated, 720; Robert Mounce. 2001. *Romans* (The New American Commentary, 27). Nashville: Broadman & Holman Publishers, 234.

¹⁵ Hahn. 2021. *List do Rzymian*, 287; Grant Osborne. 2004. *Romans* (The IVP New Testament Commentary Series). Downers Grove: InterVarsity Press, 326.

Greckie słowo *charisma* pojawia się w siedemnastu miejscach Nowego Testamentu (w tym szesnaście razy w pismach Pawła). Termin *charisma* jest bardzo podobny do wyrazu *charis* (łaska). Sufiks wskazuje na skutki, dlatego słowo *charisma* można przetłumaczyć jako „skutek łaski”. W szerszym znaczeniu termin ten może oznaczać dar Boga w postaci odpuszczenia grzechów i życia wiecznego (m.in. Rz 5,15). Natomiast w węższym znaczeniu używa się go na określenie zdolności do podjęcia różnych rodzajów pracy chrześcijańskiej (analogicznie do różnych zdolności poszczególnych członków ciała ludzkiego). Charyzmaty są dane ludziom przez niezasłużoną przychylność Boga, są rezultatem Jego łaski i nie są następstwem żadnych wcześniejszych zasług człowieka. Warto pamiętać, że Bóg nie tylko udziela wierzącym różnych darów, lecz również obdarza łaską niezbędną do właściwego korzystania z nich. Paweł zachęca, aby charyzmaty były stosowane zgodnie z Bożą wolą i zamysłem¹⁶.

Dary, jakie zostały wymienione w Rz 12,6-8, są przykładowe. Lista owych charyzmatów nie jest wyczerpująca i zamknięta (por. 1 Kor 12,8-10.28-30; Ef 4,11-12; 1 P 4,10-11). Cechą charakterystyczną charyzmatów jest to, że zostały one udzielone nie tyle dla dobra obdarowanych, ile mają służyć całej wspólnotie Kościoła. Zatem można powiedzieć, iż mają one charakter społeczny i służebny. Natomiast różnorodność otrzymanych charyzmatów nie powinna prowadzić do żadnych przejawów zazdrości i niechęci, czy też pychy, przechwalania się i wynoszenia się ponad innych.

3. Dar prorocstwa (Rz 12,6b)

Pierwszym charyzmatem, jaki został wymieniony w analizowanej perykopie, jest prorocstwo (*hē profēteia*). Dar ten musiał być bardzo ważny w pierwotnym Kościele, skoro Paweł w Rz 12,6b wymienił go na pierwszej pozycji, a w 1 Kor 12,28 i Ef 4,11 prorocy zostali usytuowani na drugim miejscu – zaraz po apostołach.

M. Luter, interpretując passus Rz 12,6, stwierdził, że greckie słowa *kata tēn analogian tēs pisteōs* znaczą „w zgodności z wiarą / stosownie do wiary / według sznura wiary”. Teolog podkreślił, iż wiara odpowiada prorocztwu i że wyznawcy Chrystusa nie powinni wykraczać poza nią i jej reguły. Chodziłoby zatem o wiarę obiektywną i niezbachanie z właściwej linii. M. Luter był zdania, że pouczenia, jakie Paweł przekazał, poczynwszy od w. 6, stanowią komentarz do przykazania miłości bliźniego.

¹⁶ Joseph Beet. 1999. *Beet's Commentaries: Romans*. Albany: Ages Software, Rz 12,6; Kenneth Boa, William Kruidenier. 2000. *Romans* (Holman New Testament Commentary; Holman Reference, 6). Nashville: Broadman & Holman Publishers, 370–373; Eddie Rasnake. 2005. *The Book of Romans* (Following God Series). Chattanooga: AMG Publishers, 125.

W dalszej kolejności teolog zamartwiał się tym, że zbyt mała liczba chrześcijan odnosi te ważne treści do siebie, a przecież pochodzą one nie tyle od apostoła, co od Ducha Świętego. M. Luter zaznaczył, że ludzie, zamiast troszczyć się o realizację Pawłowego nakazu, kierują się w stronę marności, którymi mogą być: zbudowanie kolejnego gmachu, pomnożenie liczby parafian lub nagromadzenie pieniędzy. Dla wielu chrześcijan te formy aktywności stanowią unaocznienie pobożności. Teolog skrytykował również dumę, przechwalanie się, chciwość, przepych i próżność¹⁷.

Od M. Lutra przejdźmy teraz do współczesnych biblistów i do ich interpretacji daru prorocstwa. Craig Keener stwierdził, że lista charyzmatów podana przez Pawła w Rz 12,6-9 świadczy o wielkiej wierze apostoła, który uważał, że Bóg, który dokonywał cudów w historii ludu wybranego, będzie podobnie działał we wspólnocie chrześcijan¹⁸.

Prorocy byli wybierani przez Boga i to za ich pośrednictwem Bóg kierował do wspólnoty objawienia, które dotyczyły konkretnych sytuacji i potrzeb. Te objawienia nie były kanoniczne, tylko okazjonalne. Warto wspomnieć proroka Agabosa, który za pierwszym razem przepowiedział wielki głód (Dz 11,27-28), a za drugim razem – niebezpieczeństwo, jakie miało spotkać Pawła w Jerozolimie (Dz 21,10-11). Te dwa objawienia zostały ujęte w kanonie tylko dlatego, że wspominał o nich Łukasz w *Dziejach Apostolskich*¹⁹. Zadaniem proroków było również oznajmianie Bożej woli, która mogła się już zrealizować w przeszłości lub dopiero spełnić w przyszłości²⁰. Prorocy wypowiadali się w imieniu Boga (por. Wj 4,16; 7,1), a ich charyzmat obejmował także znajomość ludzkiego wnętrza, wskazywanie na grzech i zachętę do czynienia dobra. Joseph Fitzmyer zdefiniował prorokowanie jako natchnione chrześcijańskie głoszenie²¹. Warto nad-

¹⁷ Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 180.

¹⁸ Craig Keener. 2000. *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*. Tłum. Zbigniew Kościuk. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, 334.

¹⁹ Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,6; Charles Cranfield. 2004. *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans*. London – New York: T & T Clark International, 619–620; William Hendriksen, Simon Kistemaker. 1981. *Exposition of Paul's Epistle to the Romans*. Grand Rapids: Baker Book House, 409–410; Jewett, Kotansky, Epp. 2006. *Romans*, 746–747; Roger Mohrlang. 2007. *Romans*. W *Romans and Galatians* (Cornerstone Biblical Commentary, 14). Red. Philip Comfort, 186. Carol Stream: Tyndale House Publishers; Douglas Moo. 2002. *Encountering the Book of Romans: A Theological Survey*. Grand Rapids: Baker Academic, 179; Douglas Moo. 1996. *The Epistle to the Romans* (The New International Commentary on the New Testament). Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 765; Osborne. 2004. *Romans*, 326; Schreiner. 1998. *Romans*, 655; Stasiak. 2014. *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian*, 357.

²⁰ Armin Panning. 1999. *Romans* (The People's Bible). Milwaukee: Northwestern Pub. House, 205; Rasnake. 2005. *The Book of Romans*, 126; Kazimierz Romaniuk. 1978. *List do Rzymian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz* (Pismo Święte Nowego Testamentu, VI/1). Poznań – Warszawa: Wydawnictwo „Pallottinum”, 242; Toews. 2004. *Romans*, 304.

²¹ Joseph A. Fitzmyer. 2008. *Romans: A New Translation with Introduction and Commentary*. New Haven – London: Yale University Press, 647.

mienić, iż niektórzy bibliści widzieli posługę proroków w głoszeniu Ewangelii, wyjaśnianiu Słowa Bożego i nauczaniu²².

W tym miejscu należy jeszcze dodać, że wśród proroków istniało niebezpieczeństwo pomylenia fałszywych natchnień z prawdziwym objawieniem Boga (Jr 23,28), mówienia pochopnie oraz pragnienie zwrócenia na siebie uwagi (1 Kor 14,29-33), dlatego we wspólnocie tak ważny był dar rozpoznawania duchów (1 Kor 12,10). Chrześcijanie byli również przestrzegani przed działalnością fałszywych proroków (2 Kor 11,3-4; Ga 1,6-7; 3,1)²³.

W Rz 12,6b Paweł zanotował, że dar proroctwa należy stosować według proporcji (*hē analogia*) wiary. Kazimierz Romaniuk zaznaczył, że grecki termin *analogia* nie pojawia się w żadnym innym miejscu Nowego Testamentu (*hapaks legomenon*). Najprawdopodobniej apostołowi chodziło o pewną miarę. W takim przypadku byłby to synonim słowa *metron* z Rz 12,3²⁴.

Sformułowanie *kata tēn analogian tēs pisteōs* (według proporcji /miary wiary) bibliści interpretują na kilka sposobów. Po pierwsze, biorąc pod uwagę, że przy rzeczowniku *pistis* (wiara) pojawia się rodzajnik, a nie zaimek dzierżawczy, można przypuszczać, że Pawłowi chodziło o wiarę obiektywną (*fides quae creditur*). W takim przypadku działalność proroka powinna być we właściwej relacji i w zgodzie z ustaloną prawdą. Prorok nie może naruszać niezmiennego depozytu wiary²⁵. Po drugie, w Rz 12,6b możemy mieć do czynienia z wiarą subiektywną (*fides qua creditur*), z zaufaniem do Boga i Jego obietnic. Prorok powinien być całkowicie poddany Bogu i winien pozwolić Mu na posługiwanie się sobą w pełnym zakresie swojej wiary w moc Bożą działającą przez niego. Zadaniem proroka jest wierne przekazywanie otrzymanego orędzia. Prorok nie może w najmniejszym nawet stopniu zmienić treści objawienia otrzymanego od Boga i mówić coś, co byłoby w konflikcie z jego wiarą w Jezusa. Wówczas siła i zakres wiary takiego człowieka będą miarą jego proroctwa²⁶. Po trzecie, może cho-

²² Robert Haldane. 1996. *An Exposition of Romans*. Simpsonville: Christian Classics Foundation, 569; Richard Lenski. 1936. *The Interpretation of St. Paul's Epistle to the Romans*. Columbus: Lutheran Book Concern, 760; Robert Utley. 1998. *The Gospel According to Paul: Romans* (Study Guide Commentary Series, 5). Marshall: Bible Lessons International, Rz 12,6-8.

²³ Leon Morris. 1988. *The Epistle to the Romans*. Grand Rapids – Leicester: W.B. Eerdmans; InterVarsity Press, 440; Henry Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*. London – New York: Funk & Wagnalls Company, 344–345.

²⁴ Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 242.

²⁵ James Boice. 1995. *Romans* (The New Humanity, 4). Grand Rapids: Baker Book House, 1584; Fitzmyer. 2008. *Romans*, 647; Klaus Haacker. 1999. *Der Brief des Paulus an die Römer* (Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, 6). Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 255; Hahn. 2021. *List do Rzymian*, 288; Moo. 2002. *Encountering the Book of Romans*, 179; Moo. 1996. *The Epistle to the Romans*, 765–766; Morris. 1988. *The Epistle to the Romans*, 440–441; Mounce. 2001. *Romans*, 234; Panning. 1999. *Romans*, 206; Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 242; Stasiak. 2014. *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian*, 357.

²⁶ Charles Barrett. 1991. *Black's New Testament Commentary: The Epistle to the Romans*. Peabody: Hendrickson Publishers, 219; Beet. 1999. *Beet's Commentaries: Romans*, Rz 12,6; Boice.

dzić o wiarę jako normę życia proroka. Zatem jego nauczanie winno pokrywać się z jego postępowaniem²⁷. Po czwarte, prorokowanie, które wypływa z wiary proroka, powinno też wzmacniać wiarę odbiorców²⁸.

4. Dar posługi/służby (Rz 12,7a)

Kolejnym darem, o jakim wspomniał Paweł w w. 7a, jest posługa (*hē diakonia*). M. Luter w komentarzu do w. 7a opowiedział się za szerszym znaczeniem posługiwania, ponieważ posługującymi byli dla niego ci wszyscy, którzy sprawowali duchowe urzędy i mieli styczność z tym, co święte. Wśród nich byli m.in. pastory i diakoni. Dla tego niemieckiego teologa dar służby wiązał się przede wszystkim z posługą Słowa, którą podejmowali ludzie dzielący się Słowem Bożym oraz ci, którzy ich wspomagali. Należy pamiętać, że również apostoł Paweł miał swoich towarzyszy²⁹.

M. Luter stwierdził, że Pawłowe wezwanie dotyczące posługiwania narusza ją osoby pożądamy uznania, które porzuciły własne zajęcia i podjęły się nauczania, mimo braku wiedzy o doktrynach i daru potrzebnego do wykonywania tej czynności. Teolog był zdania, iż nie wystarczy być uczonym i pojętnym, ale należy jeszcze dysponować umiejętnością nauczania, która jest darem Bożym. Wtedy dopiero możemy mówić o autentycznym powołaniu do nauczania innych. M. Luter, powołując się na passus Mt 9,38 dotyczący prośby skierowanej do Pana żniwa o wyprawienie robotników na żniwo, wezwał, by przy swoich stanowiskach pozostali ci, którzy nie potrafią przemawiać kaznodziejsko, oraz ci, którzy taki dar posiadają, ale nie zostali powołani. Teolog uważał, że Bóg powołuje osoby mające dar nauczania lub dopiero obdarza nim powołanych. Bez odpowiedniej łaski Bożej nauczający męczą się na próżno lub szczytą się wyimaginowanymi owocami swego posługiwania. M. Luter wypowiedział się również bardzo krytycznie o nierozgarniętych i niekompetentnych osobach, które stają za kazalnica z polecenia biskupów i opatów. Takich ludzi trudno uznać za powołanych i po-

1995. *Romans*, 1584; Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,6; Hendriksen, Kistemaker. 1981. *Exposition of Paul's Epistle to the Romans*, 410; Jewett, Kotansky, Epp. 2006. *Romans*, 747; Osborne. 2004. *Romans*, 326; Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 242; Schreiner. 1998. *Romans*, 656; Stasiak. 2014. *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian*, 357; Stasiak. 2020. *List do Rzymian*, 552.

²⁷ Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 242.

²⁸ Luke Johnson. 2001. *Reading Romans: A Literary and Theological Commentary* (Reading the New Testament Series). Macon: Smyth & Helwys Publishing, 193; Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 242; Stasiak. 2014. *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian*, 357; Toews. 2004. *Romans*, 304.

²⁹ Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 181; Charles Hodge. 2009. *A Commentary on the Epistle to the Romans*. Bellingham: Logos Research Systems, Inc., 616.

słanych. Ich niekompetencja i bycie niegodnym doprowadzają pod gniew Boży, który – w oparciu również o nasze grzechy – odejmuje nam Słowo i zezwala na szerzenie się „paplających i zdzieciniałych” przemawiających³⁰.

Z kolei współcześni bibliści, analizujący w. 7a, są podzieleni. Jedni są zdania, że apostołowi chodziło o węższe znaczenie terminu *hē diakonia*, czyli o służbę związaną z posługą diakona (Flp 1,1; zob. też 1 Tm 3,8-13) lub o służbę, która nie wiąże się z formalnym urzędem w Kościele, lecz reprezentuje konkretną funkcję. Zwolennicy takiego stanowiska twierdzą, że posługa jest częścią dłuższej listy charyzmatów i raczej jawi się jako oddzielny dar, a nie charyzmat, który obejmowałby swym zasięgiem także inne dary³¹. Inni bibliści uważają, że Paweł miał na myśli szersze znaczenie tego terminu i odnoszące się do wszystkich chrześcijan (1 Kor 12,5; zob. też Ef 4,12)³². Dar służby może obejmować posługę Słowa³³ lub dobroczynność kościelną/praktykowanie miłości bliźniego. W tym drugim przypadku chodziłoby o posługę miłosierdzia m.in. względem ludzi biednych, schorowanych, wdów, sierot i starszych (1 Kor 12,28; por. Dz 6,1.4)³⁴.

Leon Morris stwierdził, że nie wszyscy chrześcijanie zostali obdarzeni charyzmatem proroctwa. Jeżeli ktoś otrzymał bardziej prozaiczny dar posługi/służby, to powinien właściwie z niego korzystać. Osoby obdarzone tym charyzmatem winny całkowicie poświęcić się temu zadaniu (z całego serca) oraz mieć świadomość rangi swego powołania i przywileju służenia wspólnocie³⁵.

³⁰ Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 181.

³¹ Beet. 1999. *Beet's Commentaries: Romans*, Rz 12,7; Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,7; Cranfield. 2004. *A Critical and Exegetical Commentary*, 621–623; Hendriksen, Kistemaker. 1981. *Exposition of Paul's Epistle to the Romans*, 410–411; Keener. 2000. *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, 334; Moo. 2002. *Encountering the Book of Romans*, 179; Moo. 1996. *The Epistle to the Romans*, 766–767.

³² Boice. 1995. *Romans*, 1584–1585; Haldane. 1996. *An Exposition of Romans*, 570; Morris. 1988. *The Epistle to the Romans*, 441; Osborne. 2004. *Romans*, 326; Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 242; Schreiner. 1998. *Romans*, 656–657; Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*, 345; Stasiak. 2014. *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian*, 357–358; Stasiak. 2020. *List do Rzymian*, 552.

³³ Boice. 1995. *Romans*, 1584–1585; Johnson. 2001. *Reading Romans*, 193; Lenski. 1936. *The Interpretation of St. Paul's Epistle to the Romans*, 762–763.

³⁴ Barrett. 1991. *Black's New Testament Commentary*, 219; Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,7; Hahn. 2021. *List do Rzymian*, 288; Hendriksen, Kistemaker. 1981. *Exposition of Paul's Epistle to the Romans*, 410–411; Johnson. 2001. *Reading Romans*, 193; John Murray. 1965. *The Epistle to the Romans*. T. 2 (New International Commentary). Grand Rapids: Eerdmans, 123–124; Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*, 345; Utey. 1998. *The Gospel According to Paul*, Rz 12,7.

³⁵ Morris. 1988. *The Epistle to the Romans*, 441; Osborne. 2004. *Romans*, 326.

5. Dar nauczania (Rz 12,7b)

Trzecim w kolejności darem jest nauczanie (*didaskō*). Paweł wspomniał o nim również w 1 Kor 12,28 (zob. też Ef 4,11). W 1 Tm 3,2 czytamy, że przywódcę wspólnoty chrześcijańskiej winna cechować umiejętność nauczania. Z kolei w 2 Tm 2,2 odnajdujemy wezwanie skierowane do Tymoteusza, by ten przekazał zdrowe treści tym, którzy są zdolni nauczać innych. Do tego charyzmatu nawiązał również M. Luter w swoim komentarzu do Listu do Rzymian. Teolog zauważył, że Paweł – zarówno w Rz 12,7b, jak i w 1 Kor 12,28 – wspominał o urzędzie nauczyciela na trzecim miejscu. M. Luter stwierdził, że najlepszymi nauczycielami są ci, którzy posiadają dar nauczania oraz dysponują odpowiednią wiedzą. Do takich osób należeli m.in. Augustyn, Ambroży i Hieronim. Teolog zaznaczył, że wśród nauczycieli są też i tacy, którzy – choć posiadają dar nauczania – nie mogą poszczycić się dużą wiedzą. Warto zwrócić uwagę na to, że M. Luter mocno podkreślił grzech, do którego dochodzi wówczas, gdy ludzie obdarzeni charyzmatem nauczania i wiedzą nie wykorzystują tych darów, lecz podejmują się innych spraw. W ten sposób przekraczają nie tyle nakaz Pawła, co samego Boga. M. Luter był zdania, że do sprawowania urzędu i działalności kaznodziejskiej konieczne jest Boże powołanie. Tylko wówczas można mówić o jakimkolwiek rozwoju. Teolog uwrażliwił również swoich odbiorców na to, że szatan próbuje blokować Słowo Boże na dwa sposoby: gdy niepowołani głoszą kazania i gdy nawróceni nauczyciele nie zajmują się wykładaniem³⁶.

We współczesnych komentarzach biblijnych można wyczytać, że pomiędzy prorokami i nauczycielami istniała zasadnicza różnica. Otóż prorocy przekazywali otrzymane od Boga orędzie, a nauczyciele objaśniali Słowo Boże i doktrynę chrześcijańską. Nauczanie opierało się na tekstach Starego Testamentu, działalności Jezusa i materiale katechetycznym obowiązującym we wspólnocie chrześcijańskiej. Nauczyciele otrzymali od Boga zdolność prezentowania i komentowania prawdy Bożej w klarowny sposób, aby ludzie mogli ją pojąć. Można powiedzieć, że posługa nauczyciela była zwrócona w stronę umysłu odbiorcy. Osoby obdarzone darem nauczania były wezwane do tego, by całkowicie poświęciły się tej posłudze. Charyzmat nauczania był istotny i bardzo potrzebny, ponieważ większość chrześcijan miała słabe wykształcenie lub nie posiadała go wcale. Z drugiej strony pierwotny Kościół był narażony na działalność fałszywych nauczycieli³⁷.

³⁶ Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 181–182.

³⁷ Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,7; Cranfield. 2004. *A Critical and Exegetical Commentary*, 623; Dunn. 2002. *Romans 9–16*, 729; Fitzmyer. 2008. *Romans*, 648; Haacker. 1999. *Der Brief des Paulus an die Römer*, 256; Hahn. 2021. *List do Rzymian*, 288; Hendriksen, Kistemaker. 1981. *Ex-*

6. Dar napominania/upominania (Rz 12,8a)

W w. 8a Paweł wspomniał o napominaniu (*parakaleō*). Również i w tym przypadku apostoł wezwał osoby, które otrzymały ten dar, aby w pełni mu się poświęciły. Ciekawy komentarz do w. 8a pozostawił nam M. Luter, który stwierdził, że nauczanie jest przeznaczone dla niewiedzących, a napominanie skierowane jest do osób, które już posiadają wiedzę. Teolog, opierając się na 1 Kor 3,6 („Jam szczepił, Apollos polewał”) oraz na 1 Kor 3,10 („Jako mądry budownik założyłem grunt, a drugi na nim buduje”), wyjaśnił, że rolą nauczyciela jest założenie fundamentu, a napominającego – wznoszenie budowli. M. Luter był zdania, że nauczyciele powinni również zajmować się napominaniem. Głoszą oni Słowo Boże tam, gdzie nie było ono jeszcze proklamowane, oraz pielęgnują wiarę już zaszczerpioną. Teolog radził, by osoby powołane do napominania i obdarzone tym darem poświęciły mu się całkowicie i nie podejmowały się innych prac. M. Luter uważał, iż często dochodzi do takiej sytuacji, że ludzie nie cieszą się ze swego powołania, a nawet odczuwają olbrzymią niechęć do tego, do czego się nadają. Z drugiej strony potrafią zachwycać się posługą innych osób i pragnąć jej, mimo iż nie mają ku niej odpowiednich predyspozycji. Na potwierdzenie swojej opinii teolog posłużył się dwoma cytatami: „Leniwy wół chce nosić siodło, podczas gdy koń pragnie orać” (Horacy) oraz „Jesteśmy tak ukształtowani, że nie zadowala nas to, co jest nasze” (Terencjusz)³⁸.

Współcześni bibliści, objaśniający w. 8a, stwierdzają, że z jednej strony zadanie napominającego polegało na upominaniu grzeszników, a z drugiej strony na zachęcaniu i motywowaniu wierzących do życia zgodnego z wymogami Ewangelii, na wsparciu i pomocy w dochowywaniu wierności Bogu, na podnoszeniu na duchu oraz na pocieszaniu pokutujących i tych, którzy byli uciskani licznymi pokusami. Posługa napominającego, w odróżnieniu od nauczyciela, była bardziej zwrócona w stronę uczuć, sumienia i woli odbiorcy, dlatego też taka osoba wiedziała, jak poruszyć ludzkie serce. Była traktowana jak duchowy ojciec wspólno-

position of Paul's Epistle to the Romans, 411; Hodge. 2009. *A Commentary on the Epistle to the Romans*, 617; Jewett, Kotansky, Epp. 2006. *Romans*, 749–750; Lenski. 1936. *The Interpretation of St. Paul's Epistle to the Romans*, 763; John MacArthur. 2000. *Romans: Grace, Truth, and Redemption* (MacArthur Bible Studies). Nashville: Word Publishing, 79; Moo. 2002. *Encountering the Book of Romans*, 179; Moo. 1996. *The Epistle to the Romans*, 767; Morris. 1988. *The Epistle to the Romans*, 441; Osborne. 2004. *Romans*, 327; Rasnake. 2005. *The Book of Romans*, 126; Schreiner. 1998. *Romans*, 658; Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*, 345; Stasiak. 2014. *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian*, 358; Stasiak. 2020. *List do Rzymian*, 552; Toews. 2004. *Romans*, 304.

³⁸ Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 182; Morris. 1988. *The Epistle to the Romans*, 442; Mounce. 2001. *Romans*, 235.

ty. Słowa napomnienia mogły być wypowiedziane w zgromadzeniu lub były kierowane do konkretnej osoby³⁹.

James Boice zauważył, że greckie słowo występujące w w. 8a odpowiada określeniu Ducha Świętego oraz Jego misji w świecie (J 14–16). Termin *paraklētos* (łac. *advocatus*) można przetłumaczyć jako „ten, który jest wzywany obok drugiego, aby mu pomóc/doradca/adwokat/prawnik”. W oparciu o tę myśl, passus Rz 12,8a można zrozumieć w następujący sposób: „Niech człowiek, który ma dar stawania obok drugiej osoby, aby jej pomóc, na prawdę to zrobi. Niech stanie przy swoim przyjacielu i rzeczywiście mu pomoże”⁴⁰.

7. Dar udzielania/szczodroblewości (Rz 12,8b)

W komentarzu do w. 8b M. Luter stwierdził, że osoby posiadające dar udzielania są kuszone przez szatana, który nie chce, by Boże błogosławieństwa pozostawały czyste i nienaruszone. Teolog przestrzegał przed złym wykorzystaniem daru udzielania. Za pierwszym razem dokonuje się to wówczas, gdy człowiek daje i równocześnie oczekuje na zwrot, któremu będzie towarzyszył zysk. Dzięki adnotacji M. Lutra dowiadujemy się, że w XVI w. taka zła praktyka nie należała do rzadkości. Teolog odwołał się do perykopy Łk 14,12–14, w której Jezus zachęcał swoich słuchaczy do kierowania się w życiu postawą bezinteresowności. Chrystus wzywał do tego, by na obiad lub wieszczkę nie zapraszać przyjaciół, krewnych i bogatych sąsiadów, lecz ludzi biednych, ułomnych, chromych i ślepych, którzy nie są w stanie odplacić się za okazaną życzliwość. Za drugim razem przykazanie o dawaniu jest naruszane wówczas, gdy zwierzchnicy obdarzają podległych lub czynią to osoby o jednakowej randze. Takie sytuacje mogą doprowadzić do dumy i przechwalania się. M. Luter był zdania, że Paweł wiązał dar udzielania/szczodroblewości z nauczającymi Słowa i przywódcami, których zachęcał do prostoty i szczerości. Na zakończenie tej części komentarza M. Luter odwołał się jeszcze do trzech tekstów biblij-

³⁹ Beet. 1999. *Beet's Commentaries: Romans*, Rz 12,8; Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,8; Cranfield. 2004. *A Critical and Exegetical Commentary*, 623–624; Fitzmyer. 2008. *Romans*, 648; Haacker. 1999. *Der Brief des Paulus an die Römer*, 256; Hahn. 2021. *List do Rzymian*, 288; Haldane. 1996. *An Exposition of Romans*, 570; Hendriksen, Kistemaker. 1981. *Exposition of Paul's Epistle to the Romans*, 411; Jewett, Kotansky, Epp. 2006. *Romans*, 750–751; Lenski. 1936. *The Interpretation of St. Paul's Epistle to the Romans*, 763; Moo. 2002. *Encountering the Book of Romans*, 179; Moo. 1996. *The Epistle to the Romans*, 767; Osborne. 2004. *Romans*, 327; Rasnake. 2005. *The Book of Romans*, 126; Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 243; Schreiner. 1998. *Romans*, 658; Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*, 345; Stasiak. 2020. *List do Rzymian*, 552–553; Utley. 1998. *The Gospel According to Paul*, Rz 12,8.

⁴⁰ Boice. 1995. *Romans*, 1586.

nych: Pwt 12,19 (stała troska o lewitów), Mt 10,10 (prawo do utrzymania dla pracujących) oraz Ga 6,6 (zachęta dla uczących się Ewangelii, aby wspierali swych nauczycieli różnymi dobrami)⁴¹.

Z kolei współcześni bibliści podkreślają, że szafarzem daru udzielania/szczodroblewości jest człowiek, który czerpie radość z dzielenia się swoimi dobrami z innymi ludźmi⁴², lub osoba, która rozdziela zasoby Kościoła⁴³. Robert Haldane uważał, że takie rozróżnienie nie ma najmniejszego znaczenia⁴⁴. To dawanie (*metadidōmi*) potrzebującym winno być chętne i wolne od przymusu oraz od egoistycznych i ukrytych pobudek. Nie może być ono również okazją do upokarzania obdarowywanych. Z jednej strony greckie słowo *hē haplotēs* może oznaczać „hojność”, a z drugiej – „prostotę”, „szczerłość” i „czystość”. Zatem celem udzielanej pomocy powinna być chęć zaspokojenia potrzeb ludzi biednych, a nie zdobycie uznania u Boga i u ludzi. W 2 Kor 9,7 Paweł zanotował, że to właśnie radosnego dawcę miłuje Bóg⁴⁵.

By lepiej zrozumieć ową prostotę, która winna cechować tych, którzy przekazują jałmużnę potrzebującym, warto sięgnąć do apokryfu „Testamenty dwunastu Patriarchów”. W testamencie Isachara przeczytamy, iż był on rolnikiem i otrzymywał błogosławieństwa od swego ojca, który dostrzegał jego prostotę. Ta cecha Isachara przejawiała się w tym, że nie był on podstępny, złośliwy, zawistny i wyśmiewany oraz że zachowywał szczerłość spojrzenia i unikał mówienia złych rzeczy o bliźnich. W szczerości serca wspomagał on potrzebujących oraz uciśnionych. Człowiek prosty nie oszukuje, nie ulega urokowi kobiety i złu, nie pragnie złota, wyszukanych pokarmów i drogich strojów, zgadza się z wolą Bożą oraz jest wolny od wpływu duchów fałszu. Nic więc dziwnego, że Isachar zachęcał swoje dzieci, by kierowały się w życiu prostotą, uczciwością i pracowitością, przestrzegały Prawa Bożego, kochały Boga i ludzi oraz odznaczały się miłosierdziem względem biednych i słabych. Isachar przestrzegał je przed porzuceniem prostoty i przed wkro-

⁴¹ Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 182–183.

⁴² Barrett. 1991. *Black's New Testament Commentary*, 220; Boice. 1995. *Romans*, 1586–1587; Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,8; Cranfield. 2004. *A Critical and Exegetical Commentary*, 624–625; Dunn. 2002. *Romans 9–16*, 730; Fitzmyer. 2008. *Romans*, 648; Hahn. 2021. *List do Rzymian*, 288; Hendriksen, Kistemaker. 1981. *Exposition of Paul's Epistle to the Romans*, 412; Moo. 2002. *Encountering the Book of Romans*, 179; Moo. 1996. *The Epistle to the Romans*, 768; Mounce. 2001. *Romans*, 235; Osborne. 2004. *Romans*, 328; Rasnake. 2005. *The Book of Romans*, 126; Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 243; Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*, 345; Toews. 2004. *Romans*, 304.

⁴³ Boice. 1995. *Romans*, 1586–1587; Jewett, Kotansky, Epp. 2006. *Romans*, 751–752; Rasnake. 2005. *The Book of Romans*, 126; Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*, 345.

⁴⁴ Haldane. 1996. *An Exposition of Romans*, 570.

⁴⁵ Mounce. 2001. *Romans*, 235; Barclay Newman, Eugene Nida. 1994. *A Handbook on Paul's Letter to the Romans*. New York: United Bible Societies, 238; Osborne. 2004. *Romans*, 328; Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*, 345; Utley. 1998. *The Gospel According to Paul*, Rz 12,8.

czeniu na drogę chciwości. Również Bóg – z powodu prostoty Isachara – hojnie mu błogosławił⁴⁶.

Niektórzy bibliści są zdania, że dar udzielania/szczodroblewości dotyczył nie tylko dóbr materialnych, lecz również duchowych. W takim przypadku głoszący bogactwo Ewangelii winni to czynić z prostotą, czyli bez popadania w jakieś samouwieblenie⁴⁷.

8. Dar przewodzenia (Rz 12,8c)

M. Luter, wypowiadając się na temat daru przewodzenia, stwierdził, że sprawowanie urzędów państwowych lub kościelnych kojarzy się z przepychem, próżniactwem, bogactwem, przyjemnościami, chwałą, zaszczytami, siłą oraz przemocą. Tak postępujące osoby M. Luter przyrównał do złych pasterzy, o których krytycznie wypowiedział się Bóg w Księdze Ezechiela (Ez 34,2-4). JHWH zarzucił przywódcom Izraela, że zamiast troszczyć się o ludzi, zajmują się wyłącznie sobą. Owi źli pasterze wykorzystywali owce (pili mleko, przyodziewali się wełną i zabijali tłuste zwierzęta), kierowali się przemocą i okrucieństwem oraz nie zależało im na owcach (nie wzmacniali słabej, nie dbali o zdrowie chorej, nie opatrywali skaleczonej i nie szukali zagubionej). M. Luter podkreślił, że przełożony nie powinien zajmować się samym sobą, lecz winien odznaczać się gorliwością oraz troską o innych ludzi⁴⁸.

Współcześni bibliści nie kryją zaskoczenia, że na liście charyzmatów dar przewodzenia został umieszczony na przedostatnim miejscu, a nie w bliskim sąsiedztwie proroków i nauczycieli. Najprawdopodobniej Paweł nie miał na myśli jakiegś hierarchii charyzmatów. Grecki czasownik *proistēmi* może mieć dwa znaczenia: „stać przed ludźmi w celu ochrony, pomocy lub wspomagania ich” lub „stać przed ludźmi w celu przewodzenia, rządzenia lub przewodniczenia im”⁴⁹. Niektórzy bibliści są zdania, że skoro dar przewodzenia został umieszczony pomiędzy udzielaniem/szczodroblewością a miłosierdziem, to dotyczy on tych, którzy zarządzają lub kierują dobroczynną działalnością Kościoła i przychodzą

⁴⁶ Antoni Paciorek (przekł.). 2000. Testamenty Dwunastu Patriarchów – synów Jakuba. W *Apokryfy Starego Testamentu*. Red. Ryszard Rubinkiewicz, 61–62. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.

⁴⁷ Lenski. 1936. *The Interpretation of St. Paul's Epistle to the Romans*, 764; Theodor Zahn. 1925. *Der Brief des Paulus an die Römer* (Kommentar zum Neuen Testament, 6). Leipzig: Deichert, 547.

⁴⁸ Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 183.

⁴⁹ Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,8.

z pomocą ludziom potrzebującym⁵⁰. Wspomniany wyżej grecki termin może się też odnosić do każdego rodzaju przywódców, do osób zarządzających swoimi domami (1 Tm 3,4-5.12) lub do tych, którzy są przywódcami w Kościele (1 Tm 5,12.17). W perykopie Rz 12,6-8 raczej chodzi o przywództwo kościelne. Osoby obdarzone tym charyzmatem powinny działać gorliwie i z zapałem. Bycie przeznaczonym zakłada gotowość do ciężkiej pracy i dawanie z siebie wszystkiego, ponieważ chodzi o zbawienie ludzi⁵¹.

9. Dar miłosierdzia (Rz 12,8d)

M. Luter, komentując dar miłosierdzia, odniósł się do passusu 2 Kor 9,7, w którym apostoł Paweł zachęcał, by osoby wspierające potrzebujących czyniły to bez odczuwania żalu i smutku oraz w pełnej wolności, ponieważ radośniego dawcę miłuje Bóg. M. Luter był zdania, że ludzie, którzy są przymuszeni do pomagania, nie czynią tego ochoczo i z radością, ponieważ czują się zawstydzeni lub odczuwają lęk. Niemiecki teolog stwierdził, że wielu ludzi daje jałmużnę niechętnie i z posępnym obliczem. Inni natomiast wspomagają potrzebujących po to, by nie uważano ich za osoby nieміłe, chciwe i bez serca⁵².

Współcześni bibliści zauważają, że z dobroczynnością były już związane dwa wcześniejsze dary: posługa/służba i udzielanie/szczodropliwość. Najprawdopodobniej ostatni charyzmat, który został wymieniony w perykopie Rz 12,6-8, mógł dotyczyć aktów miłosierdzia, które nie były związane z dawaniem pieniędzy lub dóbr materialnych. Miłosierdzie można okazywać (gr. *eleeō*) na wiele innych sposobów, m.in. karmiąc głodnych, odwiedzając chorych i więźniów, opiekując się ubogimi i starszymi lub pocieszając konających i pogrążonych w żałobie. Podczas gdy pieniądze można przekazać w sposób anonimowy i bez osobistego zaangażowania, to już dar miłosierdzia zakłada interpersonalną i bezpośrednią relację z potrzebującym. Dar miłosierdzia może być realizowany zarówno przez bogatych, jak i ubogich chrześcijan. Osoby obdarzone tym

⁵⁰ Dunn. 2002. *Romans 9–16*, 731; Mohrlang. 2007. *Romans*, 187; Mounce. 2001. *Romans*, 235; Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 243; Stasiak. 2014. *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian*, 358–359.

⁵¹ Barrett. 1991. *Black's New Testament Commentary*, 220; Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,8; Fitzmyer. 2008. *Romans*, 649; Hahn. 2021. *List do Rzymian*, 288; Haldane. 1996. *An Exposition of Romans*, 571; Hendriksen, Kistemaker. 1981. *Exposition of Paul's Epistle to the Romans*, 412; Hodge. 2009. *A Commentary on the Epistle to the Romans*, 618–619; Johnson. 2001. *Reading Romans*, 194; Lenski. 1936. *The Interpretation of St. Paul's Epistle to the Romans*, 764–765; Moo. 1996. *The Epistle to the Romans*, 768–769; Osborne. 2004. *Romans*, 328; Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 243; Schreiner. 1998. *Romans*, 659–660; Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*, 345; Stasiak. 2020. *List do Rzymian*, 553; Utley. 1998. *The Gospel According to Paul*, Rz 12,8.

⁵² Luter. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*, 184.

charyzmatem odznaczają się zdolnością zauważania osób będących w potrzebie, wyjątkową wrażliwością na cierpienie, nędzę i smutek oraz pragnieniem zaradzenia tym trudnościom. Ludzie ci potrafią dostrzec w potrzebujących samego Jezusa (Mt 25,31nn) oraz doskonale wiedzą, że więcej szczęścia niesie ze sobą dawanie, niż branie (Dz 20,35). Apostoł Paweł stwierdził, że osoby pełniące uczynki miłosierdzia winny je realizować ochoczo, a nie traktować jak przykry obowiązek. Nie można pozwolić, by ponurość i surowość zepsuły słodycz miłości. Postawa radości (*hē hilarotēs*) może być dowodem owego charyzmatu. Służy ona dobru zarówno tych, którzy okazują miłosierdzie, jak i tych, którzy go doświadczają. Tylko wówczas człowiek obdarzony charyzmatem miłosierdzia będzie się jawił jako promień słońca wnikający do mieszkania chorego i przenikający serce strapionego⁵³.

19 kwietnia 2020 r., w Niedzielę Miłosierdzia Bożego, papież Franciszek powiedział: „Miłosierdzie nie porzuca tych, którzy zostali w tyle. Teraz gdy myślimy o powolnym i żmudnym wychodzeniu z pandemii, wkrada się niebezpieczeństwo: zapominanie o tych, którzy pozostali w tyle. Istnieje ryzyko, że dotknie nas jeszcze gorszy wirus, wirus obojętnego egoizmu”⁵⁴. Przeciwnością takiej postawy jest proegzystencja, czyli życie dla innych ludzi. Apostoł Paweł wzywał do wzajemnej miłości i służby m.in. w perykopie Rz 12,6-8, w której zostało wymienionych siedem charyzmatów. Właściwe korzystanie z owych duchowych darów służy nie tyle obdarowanemu, ile całej wspólnoty.

W niniejszym artykule została przeanalizowana perykopa Rz 12,6-8. W procesie badawczym autor posłużył się metodą historyczno-krytyczną. W pierwszej kolejności tekst biblijny został przeanalizowany pod kątem literackim (delimitacja tekstu, tekst grecki perykopy, przekład na język polski, krytyka tekstu, kontekst bliższy poprzedzający i następujący, proces redakcji tekstu perykopy, forma literacka i struktura). Następnie zaprezentowano analizę egzegetyczno-teologiczną, która została dokonana na podstawie „Komentarza do Listu do Rzymian” Marcina Lutra oraz dzieł wybranych współczesnych biblistów. Współcześni bi-

⁵³ Barrett. 1991. *Black's New Testament Commentary*, 220; Cottrell. 1998. *Romans*, Rz 12,8; Cranfield. 2004. *A Critical and Exegetical Commentary*, 624–628; Dunn. 2002. *Romans 9–16*, 731–732; Fitzmyer. 2008. *Romans*, 649; Hahn. 2021. *List do Rzymian*, 288; Haldane. 1996. *An Exposition of Romans*, 571; Hendriksen, Kistemaker. 1981. *Exposition of Paul's Epistle to the Romans*, 412–413; Hodge. 2009. *A Commentary on the Epistle to the Romans*, 619; Jewett, Kotansky, Epp. 2006. *Romans*, 753–754; Johnson. 2001. *Reading Romans*, 194; Mohrlang. 2007. *Romans*, 187; Moo. 1996. *The Epistle to the Romans*, 769; Morris. 1988. *The Epistle to the Romans*, 442; Mounce. 2001. *Romans*, 235; Osborne. 2004. *Romans*, 328–329; Romaniuk. 1978. *List do Rzymian*, 243; Schreiner. 1998. *Romans*, 660; Spence. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*, 345; Stasiak. 2020. *List do Rzymian*, 553; Utley. 1998. *The Gospel According to Paul*, Rz 12,8.

⁵⁴ Papież: światu grozi jeszcze gorszy wirus (3.09.2025). <https://deon.pl/kosciol/serwis-papie-ski/papiez-swiatu-grozi-jeszcze-gorszy-wirus-,846066>.

bliści zazwyczaj koncentrują się na teoretycznym wyjaśnianiu poszczególnych charyzmatów. Co ciekawe, niektórzy z nich (Charles Hodge, Leon Morris, Robert Mounce oraz John Toews) wprost odwołują się do myśli szesnastowiecznego teologa niemieckiego. Z kolei komentarz M. Lutra ma charakter bardziej praktyczny.

M. Luter był zdania, że chrześcijanie nie powinni: wykraczać poza reguły wiary; kierować się w stronę marności; nauczać przy braku wiedzy o doktrynach, braku powołania i daru potrzebnego do wykonywania tej czynności oraz zajmować się wyłącznie sobą. Z kolei powinni oni: odznaczać się gorliwością i troską o innych ludzi; unikać dumy, próżnej chwały, zaszczytów, przechwalania się, nadmiernego bogactwa, przepychu, przyjemności, chciwości, siły i przemocy; cieszyć się ze swego powołania i z radością je realizować, a nie zazdrościć innym charyzmatów, do których realizacji nie ma się odpowiednich predyspozycji; pielęgnować wiarę swoją i innych; dawać i nie oczekiwać zwrotu, któremu będzie towarzyszył zysk; kierować się postawą bezinteresowności, prostotą i szczerością oraz pomagać bliźnim bez odczuwania żalu, smutku, lecz w pełnej wolności, szczerze, ochoczo i z entuzjazmem. Te wszystkie praktyczne wskazówki, wynikające z właściwego korzystania z charyzmatów, mają charakter ponadczasowy i warto, by kierowali się nimi również chrześcijanie XXI w.

References

- Barrett Charles. 1991. *Black's New Testament Commentary: The Epistle to the Romans*. Peabody: Hendrickson Publishers.
- Beet Joseph. 1999. *Beet's Commentaries: Romans*. Albany: Ages Software.
- Boa Kenneth, Kruidenier William. 2000. *Romans* (Holman New Testament Commentary; Holman Reference, 6). Nashville: Broadman & Holman Publishers.
- Boice James. 1995. *Romans* (The New Humanity, 4). Grand Rapids: Baker Book House.
- Chrostowski Waldemar. 2021. *Święty Paweł. Na rozdrożach synagogi i Kościoła. Biografia*. Warszawa: Fronda.
- Cottrell Jack. 1998. *Romans*. T. 2 (The College Press NIV Commentary). Joplin: College Press Publishing Company.
- Cranfield Charles. 2004. *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans*. London – New York: T & T Clark International.
- Dunn James. 2002. *Romans 9–16* (Word Biblical Commentary, 38B). Dallas: Word, Incorporated.
- Fitzmyer Joseph. 2008. *Romans: A New Translation with Introduction and Commentary*. New Haven – London: Yale University Press.

- Haacker Klaus. 1999. *Der Brief des Paulus an die Römer* (Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, 6). Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt.
- Hahn Scott. 2021. *List do Rzymian. Katolicki komentarz do Pisma Świętego*. Tłum. Aleksander Gomola. Poznań: Wydawnictwo „W drodze”.
- Haldane Robert. 1996. *An Exposition of Romans*. Simpsonville: Christian Classics Foundation.
- Hendriksen William, Kistemaker Simon. 1981. *Exposition of Paul's Epistle to the Romans*. Grand Rapids: Baker Book House.
- Hodge Charles. 2009. *A Commentary on the Epistle to the Romans*. Bellingham: Logos Research Systems, Inc.
- Jewett Robert, Kotansky Roy, Epp Eldon. 2006. *Romans. A Commentary on the Book of Romans*. Minneapolis: Fortress Press.
- Johnson Luke. 2001. *Reading Romans: A Literary and Theological Commentary* (Reading the New Testament Series). Macon: Smyth & Helwys Publishing.
- Keener Craig. 2000. *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*. Tłum. Zbigniew Kościuk. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Lenski Richard. 1936. *The Interpretation of St. Paul's Epistle to the Romans*. Columbus: Lutheran Book Concern.
- Luter Marcin. 2014. *Komentarz do Listu do Rzymian*. Tłum. zbiorowe. Kraków: Wydawnictwo „Tymber”.
- MacArthur John. 2000. *Romans: Grace, Truth, and Redemption* (MacArthur Bible Studies). Nashville: Word Publishing.
- Mohrlang Roger. 2007. Romans. W *Romans and Galatians* (Cornerstone Biblical Commentary, 14). Red. Philip Comfort, 3–244. Carol Stream: Tyndale House Publishers.
- Moo Douglas. 2002. *Encountering the Book of Romans: A Theological Survey*. Grand Rapids: Baker Academic.
- Moo Douglas. 1996. *The Epistle to the Romans* (The New International Commentary on the New Testament). Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co.
- Morris Leon. 1988. *The Epistle to the Romans*. Grand Rapids – Leicester: W.B. Eerdmans; InterVarsity Press.
- Mounce Robert. 2001. *Romans* (The New American Commentary, 27). Nashville: Broadman & Holman Publishers.
- Murray John. 1965. *The Epistle to the Romans*. T. 2 (New International Commentary). Grand Rapids: Eerdmans.
- Nestle Eberhard i Erwin, Aland Barbara i Kurt, Karavidopoulos Johannes, Martini Carlo, Metzger Bruce. 2012. *Novum Testamentum Graece*. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.
- Newman Barclay, Nida Eugene. 1994. *A Handbook on Paul's Letter to the Romans*. New York: United Bible Societies.
- Osborne Grant. 2004. *Romans* (The IVP New Testament Commentary Series). Downers Grove: InterVarsity Press.

- Paciorek Antoni (przekł.). 2000. Testamenty Dwunastu Patriarchów – synów Jakuba. W *Apokryfy Starego Testamentu*. Red. Ryszard Rubinkiewicz, 43–81. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Panning Armin. 1999. *Romans* (The People’s Bible). Milwaukee: Northwestern Pub. House.
- Papież: światu grozi jeszcze gorszy wirus (3.09.2025). <https://deon.pl/kosciol/serwis-papieski/papiez-swiatu-grozi-jeszcze-gorszy-wirus-,846066>.
- Rasnake Eddie. 2005. *The Book of Romans* (Following God Series). Chattanooga: AMGPublishers.
- Romaniuk Kazimierz. 1978. *List do Rzymian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz* (Pismo Święte Nowego Testamentu, VI/1). Poznań – Warszawa: Wydawnictwo „Pallottinum”.
- Schreiner Thomas. 1998. *Romans* (Baker Exegetical Commentary on the New Testament, 6). Grand Rapids: Baker Books.
- Spence Henry. 2004. *The Pulpit Commentary: Romans*. London – New York: Funk & Wagnalls Company.
- Stasiak Sławomir. 2014. *Komentarz do Dziejów Apostolskich, Listu do Rzymian, 1–2 Listu do Koryntian i Listu do Galatów* (Komentarz teologiczno-pastoralny do Biblii Tysiąclecia. Nowy Testament, 2). Poznań: Wydawnictwo „Pallottinum”.
- Stasiak Sławomir. 2020. *List do Rzymian. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.
- Stern David. 2008. *Komentarz żydowski do Nowego Testamentu*. Tłum. Aleksandra Czwojdrak. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Toews John. 2004. *Romans* (Believers Church Bible Commentary). Scottdale: Herald Press.
- Utey Robert. 1998. *The Gospel According to Paul: Romans* (Study Guide Commentary Series, 5). Marshall: Bible Lessons International.
- Zahn Theodor. 1925. *Der Brief des Paulus an die Römer* (Kommentar zum Neuen Testament, 6). Leipzig: Deichert.